อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

พันจ่าอากาศเอก เจียม โลหารชุน

ณ ฌาปนสถานกองทัพอากาศ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

294.31881

อ231จ

ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร
๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้อัญเชิญมาอ่านให้ผู้เข้าร่วมการประชุมใหญ่สมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ ๒๘ ณ หอประชุมเล็กมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๒๓ มีใจความตอนหนึ่งว่า...............พุทธธรรม คำสั่งสอนในพุทธศาสนา แสดงความจริงแท้ที่เห็นแจ้งโดย **ปัญญาของพระอริยะ** จึงเป็นคำสอนอย่างประเสริฐ ที่จะพึงศึกษาให้เห็นให้เข้าใจตามด้วย **การเพ่งพินิจ** มิใช่เข้าใจเอาง่าย ๆ โดยไม่อาศัยความพิจารณาไตร่ตรองให้ทั่วถึง เพราะหาไม่จะกลายเป็นความรู้ผิด เห็นผิด เป็นธรรมปฏิรูปไป .... ..

เลขหมู่ 294.31881
๑ 231ค
เลขทะเบียน 016937

12998

ยาใจ มาบอกว่า เจี่ยมสั่งให้ผู้เขียน เขียนหนังสือแจกในงานศพด้วย ตามสารบัญ ทั้งสามเรื่องนี้ มีเนื้อความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันทั้งสิ้น จึงขอวิงวอนท่านผู้อ่าน กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่าน กระทำจิตให้สงบระลึกถึงผู้ตาย แล้วอ่านด้วยสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญา จนทำให้จิตใจท่านปลอดโปร่ง เบาสบาย แม้ไม่มากนัก ก็จักเป็นอานิสงส์ให้ได้สมปรารถนาของผู้จากไป

น.อ. หญิง บุษกร สวัสดิ์–ชูโต

๑ มกราคม ๒๕๒๔

กราบขอบพระคุณ

เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณ ญาติอันสนิทมิตรสหายที่ได้ให้เกียรติมาในงานรดน้ำศพ บำเพ็ญกุศลให้เกียรติเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม ตลอดจนถึงงานประชุมเพลิงศพ พ.อ.อ. เจียม โลหารชุน

กราบขอบพระคุณ นาวาอากาศเอก แพทย์หญิงบุศกร สวัสดิ์–ชูโต ตลอดจนผู้บังคับบัญชาทุกท่าน

ซึ่งได้อุปการะมาตั้งแต่ป่วยไข้จนกระทั่งเสียชีวิตและยังเขียนหนังสือนี้ให้เป็นอนุสรณ์อีกด้วย

พันจ่าอากาศเอก เจียม โลหารชุน

ชาตะ ๒๑ มกราคม ๒๔๗๗

มตะ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

[illegible]

๒๕๒๗ [illegible] ๑๗ [illegible]

๑๙๘๔ [illegible] [illegible] [illegible]

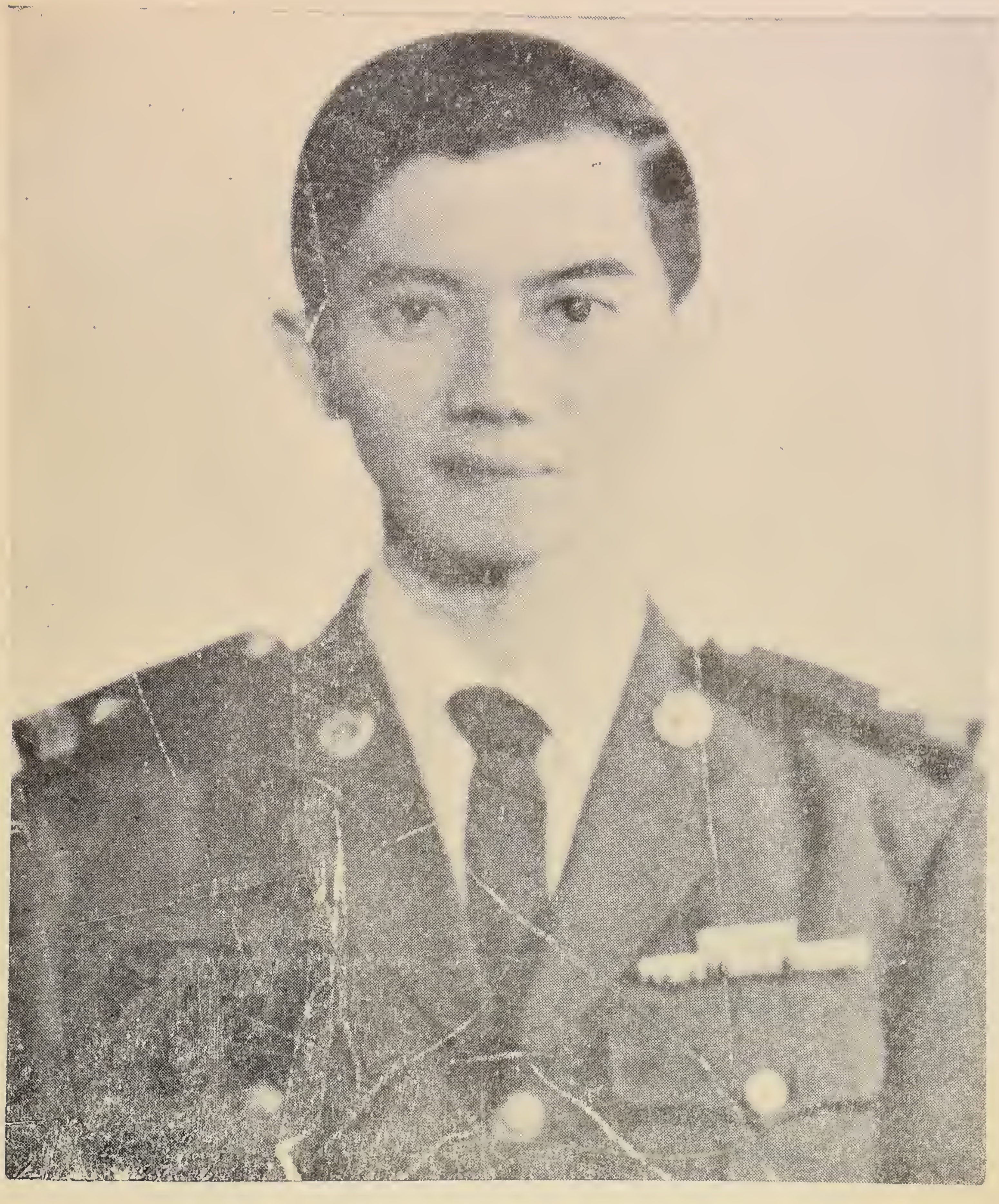

เจียม คนดีที่น่าสงสาร ?

เจียม โลหารชุน ได้จากไปแล้วตาม**กฎของธรรมชาติ** ซึ่งทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

กฎนั้นมีว่า ทุกสิ่งในโลกนี้ ไม่เที่ยง (**อนิจจัง**) ไม่คงทนถาวร (**ทุกขัง**) ไม่ใช่ตัวตน หรือเป็นสมบัติ, เป็นสิทธิ์ ของผู้ใดอย่างแท้จริง (**อนัตตา**)

เจียม ผู้มีเรือนร่างเล็ก ผิวขาว สุภาพเรียบร้อย และเจียมตัวสมชื่อ

เกิดในตระกูล **โลหารชุน** ซึ่งเป็นตระกูลไทยตระกูลหนึ่งที่ได้ประกอบคุณประโยชน์ให้แก่สังคม ประเทศชาติเสมอมา

เจียม เป็นลูกคนที่ ๔ ของคุณพ่อเจิม และคุณแม่ฟู

เจียม เป็นสามีของ ร.อ. หญิง ยาใจ

เจียม เป็นพ่อของลูกหญิง ๒ คน คือ ด.ญ. จินดามณี อายุ ๑๔ ปี และ ด.ญ. นพัสศัย อายุ ๙ ปี

เจียม เป็นเพื่อนที่ดีของทุกคน

และเจียมเป็นผู้ร่วมงานที่มีค่า ของผู้เขียน

เจียม สนใจ และปฏิบัติธรรม อยู่แทบตลอดเวลา เพราะเจียมทำงาน เพื่องาน เพื่อหน้าที่ ซึ่งเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง เจียมทำงานด้วยหัวใจที่รักและสงสาร (เมตตากรุณา) ต่อผู้ตกทุกข์ได้ยากจากความเจ็บไข้ได้ป่วย โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ซึ่งเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง

เจียมทำงานด้วยความขยัน อดทน ละเอียดถี่ถ้วน ระมัดระวัง รอบคอบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง

แม้พยายามสอบเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตร หลายครั้งหลายหน

เมื่อผิดหวัง เจียมไม่เคยท้อแท้ แสดงว่าหมดกำลังใจให้เห็นเลย

ก่อนสอบ เจียมไม่เคยลาหยุดหรือแอบหยุดไปดูหนังสือหลาย ๆ วัน

หลังสอบ เมื่อทราบผลแล้ว เคยปฏิบัติงานสม่ำเสมออย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้น

มองดูผิวเผิน รู้สึกว่าจิตใจเจียมช่างตั้งมั่นไม่หวั่นไหวต่อ **โลกธรรม ๘ (ธรรมดาของชาวโลก)**

คือ	ลาภ	–	เสื่อมลาภ	
	ยศ	–	เสื่อมยศ	
	สรรเสริญ	–	นินทา	
	สุข	–	ทุกข์	เอาเสียเลย

แต่ในส่วนลึกของจิตใจ ผู้เขียนทราบดี เพราะเจียมยังไม่สำเร็จอรหันต์

เจียมต้องเสียใจไปวูบหนึ่ง แล้วก็ได้ **สติ** เพียง **สติ** ยังช่วยอะไรไม่ได้มากนัก เพราะขณะที่ **เสียสติ** ไปอีก ความ **เสียใจ** จะเข้ามาแทนที่

แต่เจียม มีทั้ง **สติ** และ **ปัญญา**

เพราะเจียม **ศึกษา ธรรมะ** จึงมี **ปัญญา** ไว้คอยช่วยไม่ให้ต้องเป็นทุกข์ใจจนเกินไป ในทุกเรื่อง แม้เรื่องเจ็บ เรื่องตาย เรื่องการพรากจากกัน ซึ่งทุกคนจะต้องประสบ

ปัญญา ในที่นี้มิใช่ปัญญาที่จะเรียนวิชาทางโลกจนได้ปริญญาสูงสุด แต่ก็ไม่วายถูกสังคมตำหนิเอาได้ว่า "ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด"

ปัญญา ในที่นี้ มิใช่ปัญญาที่จะสอบเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่งได้

ปัญญา ในที่นี้ มิใช่ปัญญาที่คอยประจบสอพลอ หรือหน้าไหว้หลังหลอก ตลบตะแลง ฉ้อราษฎร์บังหลวง เก่ง

แต่เป็น **ปัญญา** ที่ทำให้เป็น **ชาวพุทธ** สมชื่อ

พุทธ แปลว่า รู้ ตื่น และเบิกบาน

รู้ ทุกสิ่ง (นับตั้งแต่ชีวิตเราและสิ่งที่แวดล้อมเราอยู่ทั้งที่มีชีวิตและไร้ชีวิต) ตามที่เป็นจริง

ตื่น จากความมืดบอด โง่หลงหรือโมหะอวิชชาไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร

เบิกบาน เพราะสามารถปฏิบัติธรรม จนบังเกิดผลคือ จิตเริ่มหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่น (อุปาทาน) ในทุกสิ่ง กิเลสต่าง ๆ ไม่อาจเข้ามาเยือนจิตใจให้เศร้าหมองขุ่นมัวได้ แม้ไม่ตลอดไปเพียงชั่วครั้งชั่วคราว หรือบางครั้งบางคราว ก็ให้คุณแก่สุขภาพจิตอย่างเหลือประมาณ

ที่ผู้เขียน เขียนมาทั้งหมดนี้ เป็นการพูดอย่างชาวโลก (โลกียะ) ตาม **สมมุติสัจจะ**

และที่ท่านผู้อ่าน กำลังอ่านอยู่นี้ ก็อ่านอย่างชาวโลกซึ่งติดอยู่ใน **สมมุติ** ยังมิได้พ้นไปจากความผูกพันธ์ยึดมั่นเป็น **วิมุตติ**

พระพุทธองค์ ตรัสสอนธรรมะ มีความตื้นและลึกเป็น ๒ ระดับ

ระดับแรก ตรัสถึง ความถูกต้อง ดีงาม ของมนุษย์ ที่พึงมีต่อสังคมเช่นศีล ๕ เป็นต้น บังเกิดผลให้ผู้อื่นหรือสังคมไม่ถูกเบียดเบียน เป็นธรรมะที่ยังไม่พ้นไปจากสมมุติ ยังมีคน มีสัตว์ มีพืช มีวัตถุ มีทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นธรรมะของผู้ที่จิตใจยังข้องอยู่กับโลก จึงเป็น **โลกียธรรม** ซึ่งให้ประโยชน์ต่อผู้อื่น เพราะไม่ถูกเบียดเบียนโดยทางกาย ทางวาจา จากผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม

ระดับหลัง ตรัสถึงความจริงแท้ของมนุษย์แต่ละคนว่า จิตใจต้องเป็นทุกข์เร่าร้อน เศร้าหมองอยู่ด้วยกิเลสตัณหาอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะพ้นไปจากความทุกข์เร่าร้อนนั้นได้ ซึ่งมีอยู่หนทางเดียวเท่านั้นที่จะรอดได้กล่าวคือ จิตหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่น (อุปาทาน) ในสิ่ง **สมมุติ** ทั้งหลายเป็น **วิมุตติ** ไม่ข้องอยู่กับโลกอีกต่อไป ธรรมดาโลกหรือโลกธรรม ๘ ไม่มีอิทธิพลต่อจิตใจผู้นั้น จิตอยู่เหนือโลก เป็น **โลกุตตรธรรม** (โลก + อุดร=เหนือ) ซึ่งให้ประโยชน์ต่อจิตใจตนเอง เป็นการรักษาสุขภาพจิตตนให้ปกติอยู่ได้ จึงเป็นธรรมะที่จำเป็นสำหรับจิตใจของทุก ๆ คนซึ่งเมื่อผู้ใดปฏิบัติผู้นั้นก็จะได้ผลแก่ตนเอง รู้ได้เฉพาะตน

โดยสมมุติสัจจะ มี

– **เจี่ยม** ผู้มีอายุเพียง ๔๗ ปี ต้องมาด่วนจากลูกเมีย ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ไปในเวลายังไม่สมควร

– **เจี่ยม** ผู้ขยันขันแข็ง สุภาพเรียบร้อย รับผิดชอบต่อหน้าที่การงานและครอบครัวเป็นอย่างสูง

– **เจี่ยม** ผู้สอบผ่านนายทหารชั้นประทวน เป็นชั้นสัญญาบัตรได้แล้วหลังจากที่เพียรพยายามมาหลายครั้งหลายหน แต่บุญน้อย ร่างกายมาเจ็บไข้ได้ป่วยเสียก่อนที่จะได้เข้าอบรม ซึ่งถ้า **เจี่ยม** ผ่านขั้นตอนนี้ไปได้ แน่นอนเหลือเกิน บำเหน็จ ๒ ชั้น ๒ ปีซ้อน จะต้องเป็นของ **เจี่ยม** อย่างไม่มีปัญหา ฯ ล ฯ

พึงดู คิดดู ตามนี้แล้ว ญาติ มิตรทั้งปวง คงพากันเสียดาย เสียใจ เศร้าโศก สลดหดหู่ เอ็นดูสงสาร ฯ ล ฯ **เจี่ยม** กันมากบ้างน้อยบ้าง ตามความผูกพันธ์ทางใจที่มีต่อกัน

บ้าง อาจตื้นตันคอหอย น้ำตาคลอ

บ้าง อาจ หลั่งน้ำตา หรือถึงกับสะอึกสะอื้นด้วยโศกาดูร

แน่ละไม่มีผู้ใดชอบตกอยู่ในอารมณ์เช่นนี้ มันเป็นความทุกข์ที่เข้าไปเกาะกินจิตใจให้หม่นหมอง

– ด้วย **ภวตัณหา** คือ อยากให้ **เจี่ยม** เหมือนเดิม

– ด้วย **วิภวตัณหา** คือ อยากไม่ให้ **เจี่ยม** พรากจากไป

ตราบใดที่เขาไม่หยั่งปัญญา ลงไปให้ลึกซึ้ง จนรู้เท่าทันความจริงแท้ของสิ่งทั้งปวง (**ปรมัตถสัจจะ**) จนสามารถถอน สมมุติเสียได้แล้ว เขาจะต้องเจ็บปวดใจอยู่ตราบนั้น

โดย **สมมุติสัจจะ** มี **เจี่ยม** คนดีที่น่าสงสาร

โดย **ปรมัตถสัจจะ** มีเพียงธรรมชาติซึ่งเป็นขันธ์ ๕ หรือธาตุ ๖ ที่สมมุติเรียกว่า เจี่ยม ว่าลูก ว่าผัว ว่าพ่อ ว่าเพื่อน ว่า ฯ ล ฯ

ขันธ์ ๕ หรือธาตุ ๖ นี้ เกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็ดับไปเป็นธรรมดาของธรรมชาติทั้งปวง ไม่อาจหนีกฎของธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไปได้เลย มันมิได้เป็นสมบัติของผู้ใดทั้งสิ้น และไม่มีอำนาจใด ๆ บังคับมันให้เป็นไปตามใจชอบได้ ไม่ว่าตัว **เจี่ยม** เอง หรือ พ่อแม่ ลูกเมีย ฯ ของ **เจี่ยม**

จงรับรู้จนเห็นแจ้ง แล้วปลงเสียแต่โดยดี คอหอยจะได้ไม่รู้จักตื้นตันและน้ำตาจะได้เหือดแห้ง เสียที !

เสียงมัจจุราช กับ ความไม่ตาย !

△ △ △

เสียงกึกก้องดังมาแต่ไกล

เป็นเสียงฝีเท้าม้ากับล้อเหล็กกระทบพื้นถนนที่ปูลาดด้วยแผ่นหิน

พญามัจจุราช คือ สารถี !

เสียงนั้นดังใกล้เข้ามาทุกที ใกล้เข้ามาทุกที

แต่คนส่วนมาก คิดว่ามันยัง ไกล ไกล ไกล อยู่

เกือบทุกคนไม่ชอบฟังเสียงนี้

บางคนทำไม่รู้ไม่ชี้ ไม่ยอมรับรู้อะไรทั้งสิ้น นอกจาก กิน นอน ทำงาน เที่ยวเตร่ ดื่มสุรา เล่นการพนัน สืบพันธุ์ เลี้ยงลูก ฯลฯ ไปวัน ๆ

บางคนกลบเกลื่อนว่ามันยังไกลแสนไกล มันยังนานแสนนานอยู่

บางคนไม่คิดถึงมันเลย ลืมไปว่า จุดจบของตัวก็คือความตาย ที่ไม่มีผู้ใดหนีพ้น

โธ่ ! จะให้เงี่ยโสตสดับตรับฟังมันอยู่ได้อย่างไรเล่า !

มันเสียดแทง สะท้านซึ้งเข้าไปถึงในทรวง

โอย ! น่ากลัว น่าตระหนก วิ่งหนีไปทางไหนดีหนอ ? ถึงจะพ้น !

ช่วยด้วย ! ช่วยด้วย !

ใครจะช่วยใครได้

พระพุทธองค์ตรัสไว้แล้ว ไม่มีใครช่วยใครได้ นอกจากตัวของตัวเอง

"ตนนั่นแหละ เป็นที่พึ่งแห่งตน"

รู้จักตัวเองเสียซิ ! แล้วจะช่วยตนได้ถูกวิธี

ช่วยให้ **ไม่รู้จักตาย** อย่างไรเล่า !

ตราบใดที่ยังไม่รู้จักตน ไม่มองย้อนกลับเข้ามาภายในตน จนรู้จักตนอย่างถูกต้องตามที่เป็นจริงแล้ว ก็จะเพลิดเพลิน เผลอไผล ลุ่มหลงมัวเมาอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมตนอยู่ ทั้งที่มีชีวิตและไร้ชีวิต อาทิเช่น ผัว เมีย ลูก หลาน เหลน โหลน ญาติ มิตร ที่ดินตึกรามบ้านช่อง ยวดยานพาหนะต่าง ๆ แก้วแหวน เงินทอง เพชรนิลจินดา ความมีหน้ามีตา อิทธิพล เกียรติ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ฯลฯ เป็นต้น หรือคำโฆษณาชวนเชื่อทางสื่อมวลชนต่าง ๆ

แล้วก็**อยากมี** อยากได้ไม่สิ้นสุด ไม่รู้จักคำว่า " **พอ** " จิตจึงทุรนทุรายเป็นทุกข์อยู่ด้วย **กามตัณหา**

แล้วก็**อยากเป็น**อย่างนั้นอย่างนี้ อยาก**เป็น**คนโก้ อยาก**เป็น**คนเก่ง อยาก**เป็น**คนดัง อยาก**เป็น**คนเด่น อยาก**เป็น**เศรษฐี อยาก**เป็น**คนอายุยืน ฯลฯ ครั้นไม่เป็นตามที่อยาก จิตก็ทุรนทุรายเป็นทุกข์อยู่ด้วย **ภวตัณหา**

แล้วก็**อยากไม่ให้มี** **ไม่ให้เป็น**ในสิ่งที่ไม่ปรารถนา เช่น อยาก**ไม่ให้มี**ลูกโง่ อยาก**ไม่ให้มี**บ้านหลังเล็ก ๆ อยาก**ไม่ให้มี**รถยนต์คันเก่า ๆ อยาก**ไม่ให้เป็น**คนไร้เกียรติไร้ยศ อยาก**ไม่ให้เป็น**คนเคราะห์ร้าย ฯลฯ ครั้นไม่ได้ดังใจ จิตก็ทุรนทุรายเป็นทุกข์อยู่ด้วย **วิภวตัณหา**

ชีวิตอยู่ด้วย **ความหวัง** จริงหรือ

ความหวัง กับ **ความอยาก** เหมือนกันหรือไม่

ถ้าหวังหรือปรารถนาด้วยสติและปัญญา ก็เป็นผู้รู้จักความพอดี มีสันโดษ และรู้เท่าทันธรรมชาติ ไม่ถึงกับทุรนทุรายด้วยความอยากจนสุขภาพจิตเสียไป

ขณะที่หวัง ก็รู้เท่าทันว่าอาจ **สมหวัง** หรือ **ผิดหวัง**ได้เสมอกัน เพราะธรรมชาติทั้งปวงหรือทุกสิ่งในจักรวาลนี้ **ไม่เที่ยง** (อนิจจัง) **ไม่คงทนถาวร** (ทุกขัง) **บังคับบัญชาไม่ได้** (อนัตตา)

ทุกคนอาจหวังได้ตามหน้าที่

พ่อแม่ หวังให้ลูกฉลาด แข็งแรง เป็นคนดี มีความสุขความเจริญ ฯ

ครู หวังให้ศิษย์เรียนดี มีความประพฤติดี มีจิตใจสูง ฯ

แพทย์ พยาบาล หวังให้ผู้ป่วย รอดตาย หายเจ็บ ฯ

ข้าราชการต่าง ๆ หวังให้งานการในหน้าที่เจริญก้าวหน้า ฯ

พ่อค้า หวังให้กิจการค้าเจริญก้าวหน้า ฯ

ชาวนา ชาวไร่ หวังให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเจริญงอกงาม ขายได้ราคา ฯ

พลเมือง หวังให้สังคมประเทศชาติมั่นคง เจริญรุ่งเรือง ฯ

พระภิกษุ หวังให้ตนและผู้อื่น**สิ้นกิเลส** หรือสิ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ขุ่นมัว จนเป็นทุกข์เร่าร้อนใจไปต่าง ๆ ฯ

ดังนั้น อย่าหวังอะไรจนขาด **สติ** และ **ปัญญา** จะทำให้จิตใจทุรนทุรายอยู่ด้วย **ตัณหา** หรือความอยาก

เมื่อเผลอสติ ขาดปัญญา ไร้ดวงตาที่เห็นธรรม เกิดความยึดมั่นถือมั่นในตน ในสิ่งที่ห้อมล้อมตนอยู่ทั้งที่มีชีวิตและไร้ชีวิต (อุปาทาน) จะทำให้ลืมตน

ลืมไปว่า พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ว่าอย่างไร

มัวประมาทอยู่ ลืมไปว่า ชีวิตนี้มีน้อยนิดเดียว เผลอไประยะหนึ่ง เด็กที่แบเบาะอยู่ก็เติบโตเป็นหนุ่มเป็นสาวไปแล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่หรือญาติมิตรที่ยังหนุ่มแน่นบางคนก็พากันล่วงลับดับไปคนแล้วคนเล่า ดุจใบไม้ในฤดูใบไม้ร่วง

เขาเหล่านั้น จึงต้องสำลักน้ำโสโครก คือ**ตัณหาทั้งสาม** อยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า เหมือนไม่รู้หลาบจำ

หลงไปว่า ชีวิตนี้เป็นของเขา เขาจะต้องบงการชีวิตได้ตั้งแต่ต้นจนจบ เขาพากันเอาจริงเอาจังกับชีวิต จนโรงพยาบาลประสาทและโรงพยาบาลโรคจิต มีสถิติผู้ป่วยเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ

เขาลืมไปว่า **แท้ที่จริง ชีวิตเป็นของธรรมชาติ** เป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่ง (สังขาร) ขึ้นมาด้วยเหตุและปัจจัย หากสิ้นเหตุและปัจจัยที่คอยปรุงแต่งมันให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ มันก็เปลี่ยนแปลง แปรปรวนไปตามกฎของธรรมชาติ คือ **อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา**

เขาลืมไปว่า ชีวิตเป็นสิ่งชั่วคราว เหมือนการแสดงละคร เมื่อฉากสุดท้ายมาถึงก็เท่านั้นเอง เน่าเปื่อยผุพังเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุและปัจจัยที่ทยอยกันเข้ามาปรุงแต่ง

ทุกชีวิตเป็นเช่นนี้เหมือนกันหมด !

บางคนอาจเถียงว่า ก็เดี๋ยวนี้ฉันยังไม่ตาย ฉันยังอยู่ ต้อง**กอบโกย** ต้อง**สนุก** ต้อง**เอา**ให้เต็มที่ ต้อง ฯลฯ

โปรดสงบ แล้วถามตนเองเสียบ้างเถิด ว่าจะ **"เอา"** อะไรกันนักหนา

เมื่อเจ้ามามีอะไรมาด้วยเล่า
เจ้าจะเอาแต่สุขสนุกไฉน
โธ่ ! เจ้ามามือเปล่าจะเอาอะไร
เจ้าก็ไปมือเปล่าเหมือนเจ้ามา

ถ้าอยากแล้วเป็นสุข จงอยากเถิด แต่แท้ที่จริงแล้ว ยิ่งอยาก ยิ่งทุรนทุราย ยิ่งทุกข์ใจ ยิ่งทำลาย**สุขภาพจิต**ของตนเอง

ระหว่างผู้ทุรนทุรายร่านอยากแล้วได้มา กับผู้ไม่ทุรนทุรายร่านอยากแล้วได้มา ท่านจะเลือกเอาฝ่ายไหน ย่อมเป็นสิทธิของท่าน !

สุขภาพจิตของท่าน ไม่มีผู้ใดตามรักษาให้ นอกจากตัวของ ท่านเอง !

ไม่มีผู้ใดหรือสิ่งใด ห้ามไม่ให้ท่านหวัง ท่านอาจมีความหวังโดยไม่ต้องร่านอยากมิใช่หรือ ?

ผู้ที่ยังมืดบอด ยังหลงทางอยู่ ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ภายในจิตใจเขาย่อมอึกทึกครึกโครม กึกก้องโกลาหลไปด้วยเสียงประทุไหม้ของเชื้อเพลิงที่ต้องขยันหามาป้อนเข้าไปใน

กองเพลิงอันไม่รู้อิ่มเชื้อ คือ **ตัณหา** อยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า จนบีดบังเสียงแห่งมัจจุราชเสียสิ้น

อย่ามัวหลับไหลอยู่อีกต่อไปเลย เสียงฝีเท้าม้าและล้อเหล็ก กำลังบดถนน ใกล้เข้ามา ใกล้เข้ามา ทุกทีแล้ว

และก็อย่าตระหนกตกใจกลัวจนเสียสติ ขาดปัญญา

ด้วยสัมมาทิฏฐิ คือรู้จักทฤษฎีชีวิตอันถูกต้อง พร้อมทั้งคอยดำริอยู่ในความถูกต้องนั้นไว้เสมอ เป็น สัมมา สังกัปปะ จิตท่านย่อมตั้งมั่นเป็นสัมมาวายามะ, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ **รู้**ทุกสิ่งตามที่เป็นจริง **ตื่น** และ **เบิกบาน** เต็มที่ พร้อมที่จะสลัดคืน **ขันธ์ ๕** หรือ**ธาตุ ๖** นี้กลับสู่ธรรมชาติ เลิกดูธรรมชาติมา **เป็นตน** มา**เป็นของตน**เสียได้ อุปาทานว่ามี "**เรา**" ก็จะสิ้นไป

เมื่อ "**เรา**" ไม่มีเสียแล้ว

พญามัจจุราช จะค้นหา "**เรา**" ได้ที่ไหนกันเล่า !

☆ ☆ ☆

สมมุติ - วิมุตติ

เหตุเพราะมี **ตัวเรา** ขึ้นรับรู้ โลกจึงดู กว้างใหญ่ และไพศาล
อีกทั้งห้วง เวหา จักรวาล เกิดเวลา ทิวาวาร ขึ้นเรื่อยไป

แล้วมนุษย์ ก็ **สมมุติ** กันต่างต่าง เป็นพืชบ้าง สัตว์บ้าง ช่างสงสัย
ว่ามันเกิด ขึ้นมา ได้อย่างไร เลยยกให้ เป็นเรื่อง ของพระองค์

ครั้นต่อมา ท่านชาล สดาวิน ได้เกิดจิน–ตปัญญา แก้สัยสง
มีเหตุผล และหลักฐาน อันมั่นคง สรุปลงด้วย วิวัฒ–นาการ

ข้างฝ่ายท่าน ผู้รู้ ดาราศาสตร์ ห้วงอวกาศ คือสิ่งใด ใคร่กล่าวขาน
พระพุทธองค์ ทรงตรัส จักรวาล ที่บันดาล ให้ทุกสิ่ง ได้เกิดมา

ว่าเป็นเพียง **ธาตุหก** หรือ **ขันธ์ห้า** แต่คนบ้า หลงผิด คิดบาปหนา
ยึดเอาธาตุ ทั้งหก นั้นขึ้นมา เป็นตัวข้า ของข้า บ้าสิ้นดี

แต่ดั้งเดิม มีห้วง อวกาศ[๑] ดาราศาสตร์ กล่าวไว้ ไร้กลิ่นสี
ไม่มีทั้ง ขอบเขต ปฐพี เป็นสิ่งที่ กว้างไกล ใหญ่หลวงนัก

นับเป็นธาตุ ที่หนึ่ง คือ **ธาตุสูญ** ไม่เพิ่มพูน สิ่งใด ให้ประจักษ์
ปราศ**ดินน้ำ ลมไฟ** ที่คึกคัก ซึ่งรู้จัก ว่า **ธาตุสี่** หรือ **ธาตุรู้**

ครั้นอยู่มา ด้วยเหตุ และปัจจัย เกิดอะไร ขึ้นอย่าง ช่างจับผลู
มีพลัง ยิ่งระเบิดป–รมาณู ไม่อาจรู้ ว่ากี่เท่า ทวีคูณ

ฝ่ายเหล่าพวก ท่านนัก ดาราศาตร์ จึงประกาศ เรียกธาตุที่ มิใช่สูญ
ว่า **เอกภพ**[๒] นั่นหรือ คือกองกูณฑ์ ซึ่งกอปรด้วย เค้ามูล ของสสาร

เป็น **ธาตุสี่** มี**น้ำ ดินลมไฟ** ด้วยพลัง ยิ่งใหญ่ มหาศาล
ระเบิดเปรี้ยง ออกเป็นเสี่ยง ทั่วจักรวาล อุบัติการ เกิดขึ้น เป็นดวงดาว

แยกจากกัน ไปอยู่ เป็นหมู่หมู่ ช่างตราตรู แลเด่น เห็นผ่องขาว
เรียกว่าทาง ช้างเผือก[๓] เทือกแพรวพราว มนุษย์เผ่า เสาะสาว ศึกษาดู

ครั้นคิดได้ กล้องส่อง กำลังแรง เอาไว้มอง ดูแสง เรืองรองหรู
ถึงสะดุ้ง ตกใจ ทั้งศิษย์ครู เพราะสิ่งที่ ได้รู้ คือเม็ดทราย
ที่ดาดาษ เต็มท้อง นภากว้าง แต่ละเม็ด ส่องสว่าง กำลังหลาย
สุริย์ฉาย นับไม่ถ้วน ดั่งเม็ดทราย แผ่กระจาย ไปทั่ว ดูนัวเนีย
แต่ละกลุ่ม เรียกว่า **ดาราจักร**[๓] หรือที่ทัก อย่างฝรั่ง พึงใหม่เสีย
กาแล็กซี่ อย่างไรเล่า อย่างงัวเงีย อย่าเพ่อเพลีย ฟังให้ดี จะมีคุณ
ดวงอาทิตย์[๔] ดวงนี้ ที่ส่องสาด ไม่ขยาด ร้อนจัด และจี๋หมุน
สะบัดเศษ ออกได้เก้า เจ้าประคุณ ซึ่งคอยหมุน อยู่รอบ ดาวแม่มัน
มีดวงหนึ่ง ในดาว นพเคราะห์[๕] ที่ช่างเหมาะ มีดินน้ำ ลมไฟผัน
ประกอบกับ ผิวน้ำ ต้องแสงตะวัน อยู่หลายพัน ล้านปี ดีดักครัน
ด้วยเหตุและ ปัจจัย อันเหมาะเจาะ ให้จำเพาะ พอเจาะ เหมาะเหมือนผัน
เซลล์ชีวิต[๖] เซลล์แรก อุบัติพลัน ก็เป็นอัน ครบ **หกธาตุ** ไม่ขาดเกิน
นับเป็นธาตุ สุดท้าย ใน **หกธาตุ** ไม่เกินขาด เรียก **ธาตุรู้** อย่าดูเผิน
เป็นธาตุที่ สำคัญ อย่าพึงเพลิน จึงขอเชิญ เพ่งพินิจ พิจารณา
ที่ **ก้อนหิน** มีเพียง แค่ **ธาตุสี่** แต่ที่พืช แลสัตว์ มนุษา
มี **ธาตุรู้** คู่ไป ในชีวา เรียกอีกชื่อ ก็คือ ว่า **วิญญาณ**
ไม้ยราบ รู้ได้ จึงไหวไป ดอกบัวใบ จามจุรี มีสังขาร
รู้ว่าหมด แสงอาทิตย์ ทิวาวาร จึงเลิกบาน หุบอยู่ ดูชอบกล
สัตว์ต่างต่าง มันก็รู้ ที่หูจมูก อีกทั้งลูก ตาลิ้น และผิวขน
นอกจากนี้ มันยังมี ดวงกมล ไว้คอยปรน ปรือใจ ให้ลุ่มหลง
พระท่านเรียก มันว่า **ทวารหก** แสนตลก มันมีฤทธิ์ และพิษสง
ท่านจึงตรัส เตือนให้ เราคอยปลง อย่าโง่หลง กับมันนัก จักทุกข์ตาย
เมื่อรูปรส กลิ่นเสียง และผัสสะ เกิดจังหวะ พอดี กระทบหลาย
จงทำใจ ให้ฉลาด และแยบคาย วางให้ได้ ว่าเป็นเรื่อง ของธรรมา[๗]

เหตุเพราะมี **อายต – นะภายใน** ผลจะเป็น อย่างไร อยู่ที่ว่า
เมื่อมีการ กระทบกัน ตามธรรมดา กับพวก **อา – ยตนะ ภายนอก** นั้น
หากถ้ามี **อวิชชา** ความโง่หลง ปลงไม่ลง คงไม่พ้น ต้องกระสัน
ทาส **ตัณหา** บอบช้ำ ทุกคืนวัน ขยี้ใจ ให้ปวดพลัน คราลืมตัว
อุปาทาน ยึดเข้า ที่ **ธาตุหก** หลงหงกหงก ลืมหมด ซึ่งดีชั่ว
ลืมว่าจิต แต่เดิม ไม่มืดมัว มาเต้นรัว เอาเมื่อตอน ที่ลืมตน
ลืมไปว่า ขันธ์ห้า ธาตุหกนี้ **มันไม่รู้ ไม่ชี้ ไม่มีผล**
หากผู้เป็น เจ้าของ ไม่สัปดน **ยึดมันขึ้น เป็นคน เป็นตนเอง**
สรุปแล้ว ทั้งหมด ทั่วจักรวาล มันเป็นเพียง เหตุการณ์ ที่เหมาะเหม็ง
นานาผล เกิดจากเหตุ เท่านั้นเอง จึงครื้นเครง ด้วย **ทุกข์** สนุกจริง
มันมีเพียง ธรรมชาติ ที่ไหลเรื่อย **ไหลเอื่อยเอื่อย เรื่อยไป ไม่หยุดนิ่ง**
อนิจจัง พระท่านว่า อย่าประวิง อย่ากลอกกลิ้ง นิ่งพินิจ พิจารณา
ทุกสิ่งล้วน เกิดขึ้น แล้วตั้งอยู่ เพียงชั่วครู่ ชั่วยาม เท่านั้นหนา
เพราะทุกสิ่ง ล้วนแล้ว **อนัตตา** ไม่มีใคร ยิ่งใหญ่มา บังคับได้
เมื่อเหตุมี ผลจะมา ตามลำดับ เหตุล่วงลับ ดับไป ให้ความหมาย
ผลจะกลับ มาเป็นเหตุ อย่างสบาย เกิดเป็นสาย ลูกโซ่ อย่าโง่เลย
บัดนี้พอ จะเข้าใจ ได้แล้วบ้าง **จงปล่อยวาง ทุกสิ่ง จงนิ่งเฉย**
ถึงจะฉวย ถึงจะฉุด ไม่หยุดเลย ทุกสิ่งผ่าน ตามเสบย เฉยเถิดเรา
ปล่อยให้มัน ไหลไป ไม่ข้องเกี่ยว คิดอย่างเดียว **ดับทุกข์** สุกไหม้เผา
อยู่อย่างไร ให้พ้นทุกข์ สุขใจเบา ไม่ต้อง **เอา** ไม่ต้อง **เป็น** เย็นแน่เอย
เหตุเพราะมี **ตัวเรา** ขึ้นรับรู้ มันจึงดู ยุ่งขิง ยิ่งเจียวเหวย
เดี๋ยวจะ **เอา** เดี๋ยวจะ **เป็น** ไม่เว้นเลย เพราะไม่เคย ได้ลิ้มรส พระธรรมา
น่าสงสาร พวกนี้ ที่ผุดเกิด แสนประเสริฐ ได้เป็น มนุษยา
แต่ไม่ยัก เงี่ยโสต ไม่ศรัทธา ว่าพระสอน สั่งมา นั้นอย่างไร

เขาอวดดี คิดว่า ปัญญาฉลาด แต่เขาพลาด ขาดเพียร หาเรียนไม่
รู้แต่เรื่อง เฟื่องทาง ร่างกายไป **ส่วนจิตใจ เรื่องลึก นึกไม่ทัน**
เขาจึงเก่ง แต่ทาง วัตถุธาตุ ชาญฉลาด เก่งจริง ยิ่งขยัน
เกี่ยวกับเรื่อง ของสิ่งที่ มีชีวัน เรื่องสืบพันธุ์ เรื่องอาหาร การเติบโต
เขารู้จัก หาอาหาร มาให้ปาก รู้เรื่องมาก สร้างที่พัก ใหญ่อักโข
ทั้งหยูกยา คอยรักษา มิให้โซ มีเสื้อโก้ ไว้สวมใส่ ได้หมดอาย
เขาคิดว่า มีแต่ เพียงแค่นี้ **ปัจจัยสี่**[๑๑] อันเป็นที่ มนุษย์หมาย
ช่างลืมว่า มิได้มี แต่เพียงกาย สิ่งสุดท้าย ที่สำคัญ นั้นคือใจ
เขาจะทำ อย่างไร ถ้าใจเหี่ยว จิตโดดเดี่ยว หงอยเหงา เศร้าเหลือหลาย
นอนไม่หลับ นั่งไม่ติด คิดอยากตาย ทุรนทุราย ดาลเดือด เลือดวิ่งพล่าน
น่าสงสาร ที่เกิดมา เป็นมนุษย์ จิตสูงสุด แสนฉลาด กว่าเดรัจฉาน
แต่ไม่รู้ เท่าทัน ในสันดาน ปล่อยให้พาล[๑๒] แพ้กิเลศ ทุเรศจริง
มันกลุ้มรุม ทำเอา จนเศร้าหมอง น้ำตานอง หงิดหงุด ดุจผีสิง
ปัญญาชน แต่จน ปัญญาติง เพราะไม่อิง ทั้งทางโลก และทางธรรม
เขาควรเห็น โลกนี้ มีสามชั้น เหมือนม่านกั้น บังตา ดูน่าขำ
พวกที่ปัญ ญาชั่ว มัวแต่คลำ เฝ้าขยำ อยู่แต่เปลือก เทือกคนพาล
เกือบทุกคน จึงเฝ้า แต่เขลาอยู่ ไม่เจาะดู ให้ลึก นึกฝันหวาน
ไม่พินิจ พิศให้รู้ เท่าทันการณ์ จึงมิได้ ชื่นบาน เหมือนงานละคร
ม่านชั้นนอก เป็นเรื่อง ของสมมุติ ไม่ถูกจุด เพราะเหตุว่า มันหลอกหลอน
อยู่ชั่วครู่ ครั้งคราว เป็นตอนตอน เผลอไปแบ่ง ตัวละคร เป็นเราเขา
หากมีการ มองเห็น เป็นเช่นนี้ ยังเป็นเพียง คนที่ ปัญญาเขลา
มองไม่เห็น ม่านชั้นกลาง ช่างใจเบา จึงต้องเฝ้า ทุกข์ตรม ขมขื่นใจ

สำหรับสัตว์ มันมีแต่ ดวงตาเนื้อ เห็นเช่นไร มันก็เชื่อ เช่นนั้นไซร้
แต่มนุษย์ สุดกล้า ปัญญาไกล ควรมองลึก ลงไปด้วย ดวงปัญญา

เมื่อเอาเรา เอาเขา ออกไปเสีย เห็นจนเคลีย ธาตุหก และขันธ์ห้า
จิตจะอ่อน โยนลง ด้วยเมตตา อีกทั้งความ กรุณา คอยอาทร

จะมองเห็น สิ่งที่ มีชีวิต ล้วนเป็นเพื่อน อันสนิท อิจฉาถอน
ไม่มีเรา ไม่มีเขา เฝ้าเกี่ยงงอน ต่างเกิดมา เล่นละคร เหมือนเหมือนกัน

บทละคร แต่ละตอน คือหน้าที่ ทุกคนมี ต้องปฏิบัติ จัดขยัน
ทำหน้าที่ เพื่อหน้าที่ ให้ดีครัน ชีวิตเรา ก็เท่านั้น คอยวันตาย

ถ้ามุ่งทำ หน้าที่ เพื่อเอาหน้า หรือคิดว่า จะได้ลาภ ทรัพย์ยศหลาย
จิตจะเฝ้า ฉ้อฉล กระวนกระวาย มุ่งเอาเป็น เอาตาย กลายเป็นพาล

แล้วจะเสีย ชาติเกิด เป็นมนุษย์ ทุกชีวิต ล้วนสิ้นสุด ณ สุสาน
ถ้าบ้าหลัง มุ่งหวัง แต่สำราญ จะไม่พาน พบสิ่ง ยิ่งสำคัญ

ฉากสุดท้าย เป็นเรื่อง สมัยใหม่ วิทยาศาสตร์ เกรียงไกร จนคล้ายฝัน
มนุษย์โลก ไปได้ ถึงดวงจันทร์ แต่ดวงปัญ– ญายัง ติดตังเอย

ท่านว่าส– สารมีสาม สถานะ มันอาจจะ รวนเร เฉไม่เฉย
แข็ง, เหลว, ก๊าซ ไม่อยู่ เหมือนอย่างเคย เปลี่ยนไปเลย เรื่อยเปื่อย ตามปัจจัย

น้ำเป็นอา– โปธาตุ ที่อาบเอิบ ครั้นกำเริบ ร้อนเดือด จะเหือดหาย
สถานะ จะกลายกลับ ขับเป็นไอ เป็นก๊าซปลิว ออกไป ในบัดดล

หากได้รับ ความเย็น ที่เย็นจัด ก็ไม่ขัด ที่จะกลับ มาเป็นฝน
ถ้าเย็นต่ำ ลงไปอีก จนเหลือทน มันเล่นกล กลายเป็น น้ำแข็งพลัน

ที่สสาร เปลี่ยนไปมา เช่นนี้ได้ เหตุต้องมี อันใด ใคร่คิดฝัน
มันจะต้อง แฝงอยู่ ในชีวัน หรือมีอยู่ ทั่วกัน ในสสาร

มนุษย์จึง ศึกษา กันต่อไป ว่ามันเป็น อย่างไร จนแตกฉาน
เลยพบว่า ยังมี พลังงาน ที่คอยดล บันดาล ให้เกิดผล

สรุปแล้ว หากถอน **สมมุติออก** ก็จะพ้น จากถูกหลอก ให้ฉงน
ว่าเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นสกนธ์ จะคงเหลือ แต่ผล พลังงาน

ที่กระทำ ให้เหล่า สสารเปลี่ยน เผ้าหมุนเวียน อยู่ในวัฏ- ฏะสงสาร
หมุนไปเรื่อย มิได้หยุด แม้นสักวาร ดั่งที่ท่าน อาจารย์[๑๓] ได้กล่าวไว้

"จากอนันต์ สู่อนันต์ นั้นเห็นยาก คนส่วนมาก งันงง ตรงความหมาย
ไม่สิ้นสุด ทั้งฝ่ายเกิด และฝ่ายตาย ภาษาคน อย่าขวนขวาย มาฟังยิน

ข้อนี้ต้อง เปรียบเทียบกับ เสียงระฆัง คือมันดัง ออกมาได้ ไม่รู้สิ้น
ดังออกมา เรื่อยไป ได้อาจิณ ก็ไม่เคย เต็มถิ่น อากาศกาล

เหมือนสังขตะ[๑๔] ธรรมธาตุ ปรุงแต่งกัน เนืองอนันต์ มิรู้สิ้น สายสังขาร
ปรุงออกมา นานนับ กี่กัปป์ปวาร อวสาน นั้นไม่มี กี่เหตุมูล

แม้นธรรมธาตุ อสังขตะ[๑๕] สุญญตา เป็นอนันต์ เสมอมา ไม่ขาดสูญ
เป็นที่ดับ แห่งสังขาร แต่กาลบูรพ์ ไม่เต็มนูน เพราะอนันต์ นั้นแลนา"

อธิบาย คำศัพท์ ในบทกลอน

★

๑ ตัวเรา คืออุปาทาน หรือความยึดมั่นถือมั่นว่า ขันธ์ ๕

หรือธรรมชาติกลุ่มนี้เป็น "เรา" ซึ่งความจริง "ตัวเรา" จริง ๆ นั้นไม่มี

๑. **สูญญากาศ หรือ อวกาศ** ซึ่งพระพุทธองค์ ตรัส เรียกว่า **สูญญตธาตุ** นิพพานธาตุ หรือ อากาศธาตุ เป็นธาตุแรกที่มีอยู่โดยธรรมชาติ

๒. **เอกภพ** นักดาราศาสตร์ ได้พิสูจน์แล้วและอธิบายได้ว่า ก่อนที่จักรวาลต่าง ๆ จะเกิดขึ้น มีเอกภพซึ่งเป็นลูกไฟดวงมหึมา มีพลังยิ่งกว่าระเบิดปรมาณู หลายล้านเท่า เกิดขึ้นก่อน บรรจุอยู่ใน สูญญากาศอันกว้างขวางไร้ขอบเขตนั้น เอกภพนี้ประกอบขึ้นด้วย สสารต่าง ๆ คือของแข็ง(ธาตุดิน) ของเหลว (ธาตุน้ำ) ก๊าซ (ธาตุลม) ละลายหลอมเหลวร้อนจัดอยู่ (ธาตุไฟ)

เมื่อพลังมากจนถึง จุดระเบิด เอกภพก็ระเบิดออกเป็นดวงอาทิตย์แตกกระจายไป ไปอยู่เป็นหมู่ ๆ ทั่วสูญญากาศนั้น

๓. **ทางช้างเผือก, ดาราจักร,**galaxy คือ กลุ่มดวงอาทิตย์นับไม่ถ้วนดุจเม็ดทรายในท้องสมุทร ที่กระจายไปอยู่เป็นกลุ่ม ๆ

๔. **ดวงอาทิตย์ดวงนี้** หมายถึงดวงที่สาดแสงมายังโลกเราทุกวันนี้

๕. **ดาวนพเคราะห์** คือดาว ๙ ดวงที่ถูกดวงอาทิตย์ดวงนี้สะบัดหลุดออกมาเป็นบริวารหมุนอยู่รอบดวงอาทิตย์ โลกที่เรากำลังไต่อยู่นี้เป็นบริวาร ๑ ใน ๙ เมื่อถูกสะบัดหลุดมาใหม่ ๆ มีเพียง **ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ (ธาตุ ๔)**

ธาตุดิน คือ โลหะ แร่ธาตุ หิน ดิน ต่าง ๆ

ธาตุน้ำ คือ น้ำบนผิวโลก ซึ่งเกิดมาจากธาตุลมคือ ก๊าซ hydrogen รวมกับ ก๊าซ-oxygen ซึ่งปกคลุมห่อหุ้มโลกนี้อยู่

ธาตุไฟ คือ ความร้อนภายในโลกนี้ เมื่อถูกสะบัดหลุดออกมาใหม่ ๆ โลกทั้งโลกร้อนจัดจนน้ำไม่อาจเกิดขึ้นได้ เมื่อค่อย ๆ เย็นลง น้ำก็เกิดขึ้น แต่ปัจจุบันนี้ใจกลางโลกยังร้อนจัดอยู่จนหินละลายและปะทุออกมาที่ผิวโลกเป็นภูเขาไฟ

๖. **เซลล์ชีวิต เซลล์แรก** เกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยที่พอเหมาะพอดีอันเนื่องจากแสงอาทิตย์ส่องมายังผิวน้ำและสั่นสะเทือนอยู่หลายพันล้านปี จึงเกิด **ธาตุรู้** ขึ้น เป็นเซลล์เดียว–รู้จักหาอาหาร แบ่งตัวเพื่อกระจายพันธุ์ หลีกหนีอันตราย เซลล์ชีวิตเซลล์แรกนี้ ค่อย ๆ–วิวัฒนาการแยกเป็นพืชและสัตว์

๗. **ธรรมา** หมายถึง ความเป็นธรรมดาของธรรมทั้งปวงหรือธรรมชาตินั่นเอง ทุกสิ่งในสูญญากาศนี้เป็นธรรมชาติทั้งสิ้น ที่ธรรมชาติซึ่งเป็นสัตว์หรือคน ย่อมมีตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย ใจ ไว้คอยสัมผัสหรือกระทบกับ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ เรียกว่า **อายตนะภายใน** และ **อายตนะภายนอก** ตามลำดับ **อายตนะ** แปลว่า เครื่องเชื่อมติดต่อเช่น หูติดต่อกับเสียง ลิ้นติดต่อกับรส ฯ ถ้าจะมองดูอายตนะภายใน (อยู่ในตัวเรา) เป็นประตูหรือทวารคอยเปิดเพื่อรับรู้อายตนะภายนอก ก็มี **ทวารหก** คือ ทวารตา ทวารหู ทวารจมูก ทวารลิ้น ทวารผิวกาย ทวารใจ

๘. **อวิชชา** คือ โมหะ หรือ ความไม่รู้ทุกสิ่งตามที่เป็นจริง เป็นต้นเหตุให้เกิด **ตัณหา อุปาทาน** และทุกข์ (โปรดพลิกดูแผนผัง ปัจจัยการต่าง ๆ ที่อาศัยกันแล้วทุกข์เกิดขึ้นพร้อม ปฏิจจสมุปบาทธรรม)

๙. **ขันธ์ ๕** ขันธ์แปลว่า กอง, หมวด

ร่างกายสัตว์ เมื่อแยกออกจะได้ ๕ กอง

๑. **รูปขันธ์** หรือ รูปธรรม ได้แก่ร่างกาย ซึ่งไม่มีความรู้สึกใด ๆ

๒. **เวทนาขันธ์** เป็นนามธรรม ซึ่งทำให้เรามีความรู้สึกเป็น ๓ แบบ สุขเวทนา = ทนง่าย ทุกขเวทนา = ทนยาก อทุกขมสุขเวทนา = ทนได้ปานกลาง ผู้ที่ประสบกับสุขเวทนา ย่อมหลงไหล อยากได้ อยากให้ ตั้งอยู่นาน ๆ ผู้ที่ประสบกับทุกขเวทนา ย่อมขัดเคือง อยากให้พ้นไปเร็ว ๆ ผู้ที่ประสบกับอทุกขมสุขเวทนา ย่อมเฉยได้มากกว่าเวทนา ๒ อย่างแรก คือไม่โน้มน้าวให้ชอบหรือชัง

๓. **สัญญาขันธ์** เป็นนามธรรม ซึ่งทำให้เรามีสติสมปฤดีว่าตื่นอยู่ มีชีวิตอยู่ และจำได้หมายรู้ในสิ่งทั้งหลาย

๔. **สังขารขันธ์** เป็นนามธรรม ซึ่งทำให้จิตใจเราคิดนึก ปรุงแต่ง ไปในเรื่องต่าง ๆ ทั้งดี ทั้งชั่ว หรือไม่ดีไม่ชั่ว

๕. **วิญญาณขันธ์** เป็นนามธรรม ซึ่งทำให้เราสามารถรู้ได้ทาง ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย ใจ ถ้าเรามีแต่อายตนะภายใน ไม่มีวิญญาณ (ตายแล้ว แม้ลูกตา เส้นประสาทตามีอยู่ มีสิ่งให้มองดูที่เรียกว่ารูป เช่นมี T.V.) เราก็ไม่อาจมองเห็น เพราะปราศจากวิญญาณขันธ์ หรือธาตุรู้นั่นเอง

ขันธ์ ๕ ก็คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ตกอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ชั่วขณะ แล้วก็ดับไปเป็นธรรมดา

ธาตุ ๖ เป็นธรรมชาติของสูญญากาศกับ สิ่งที่บรรจุอยู่ทั้งหมดทั้งสิ้น ดวงอาทิตย์นับไม่ถ้วน พร้อมด้วยดาวบริวาร บรรจุอยู่ในสูญญตธาตุนี้ ดาวบริวารดวงที่มีพืชและสัตว์เกิดขึ้นก็มี **ธาตุรู้** หรือ **วิญญาณธาตุ** อยู่ด้วย

ที่ร่างกายเราซึ่งยังมีชีวิตอยู่ ก็ประกอบด้วย ธาตุ ๖ คือ ของแข็ง ของเหลว ก๊าซ อุณหภูมิและช่องว่างที่ปราศจากอากาศ เช่นช่องปอด, ช่องท้องเป็นต้น เรียกว่า **ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ธาตุว่าง (สูญญตธาตุ)** และมี **ธาตุรู้** หรือ **วิญญาณธาตุ** รวมเป็น ๖ ธาตุ

ขันธ์ ๕ หรือธาตุ ๖ นี้ เป็นธรรมชาติ เปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปตามกฎธรรมชาติ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หาใช่เป็นเราไม่ แต่เราหลงผิด ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราอยู่บ่อย ๆ ขณะที่ยึดว่าเป็นเรา จะเกิดทุกข์ทางใจขึ้น เพราะมีเราโกรธ เราเกลียด เราเสียใจ เรารัก เราดีใจ ฯลฯ ขณะที่ปล่อยวางไม่ได้ยึดถือ ว่าเป็นเรา ก็ไม่เป็นทุกข์ใจ

๑๐. **ความเอาและเป็น** ก็คือ กามตัณหา และภวตัณหา

๑๑. **ปัจจัย ๔** คือสิ่งจำเป็นต่อร่างกาย (เท่านั้น) มี อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคและเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นปัจจัยให้ร่างกายดำรงอยู่ไปได้ในโลกนี้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง

๑๒. **พาล** แปลว่าผู้อ่อนปัญญา ตรงข้ามกับบัณฑิต มิได้หมายถึงคนเกเร อันธพาล อย่างที่เข้าใจกัน แต่ผู้ประพฤติเกเร ก็คือผู้อ่อนปัญญา ด้อยปัญญา นั่นเอง

๑๓. **ท่านอาจารย์ พุทธทาสภิกขุ** แห่งสวนโมกขพลาราม อ. ไชยา จ. สุราษฎร์ธานี

๑๔. **สังขตะธรรม** คือธรรมชาติทั้งปวง ที่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่ง (สังขารธรรม) โดยมีเหตุมีปัจจัย คอยหล่อเลี้ยงสืบต่อกันไปชั่วนิรันดร หมายถึง

– รูปธรรมต่าง ๆ เช่นร่างกายเรา มีเลือดของมารดาผ่านรกนำเอาอาหารและอ๊อกซิเจนไปปรุงแต่ง เมื่อเราถูกมดลูกมารดาบีบไล่ออกมาสู่โลกภายนอก เราก็มี อากาศ อาหาร น้ำ ฯ คอยเป็นเหตุปัจจัยหล่อเลี้ยงให้ดำรงอยู่ไปได้ชั่วระยะหนึ่ง แล้วก็เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยใหม่ที่ทยอยกันเข้ามาปรุงแต่งเรื่อยไปไม่สิ้นสุด

– นามธรรมต่าง ๆ เช่นจิตใจเรา มีเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เกิดขึ้นชั่วขณะ แล้วก็ดับไป ตามเหตุปัจจัยที่เข้ามาปรุงแต่ง โปรดพลิกดูแผนผังปฏิจจสมุปบาทธรรม

– ความทุกข์ใจ ก็เป็นสังขตะธรรม เกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ตามแผนผังปฏิจจสมุปบาท

๑๕. **อสังขตะธรรม** (สุญญตา) คือธรรมชาติที่หมดเหตุปัจจัยไม่มีการปรุงแต่งอีกต่อไป หมายถึงความดับทุกข์ได้สิ้นเชิงเรียกว่า **นิพพาน**

ตามแผนผังปฏิจจสมุปบาท ถ้าปราศจาก **อวิชชา** เป็นตัวนำ ก็สิ้นเหตุ สิ้นปัจจัยที่จะทำให้เกิด **ความทุกข์ใจ**

เราต้องเปลี่ยน อวิชชาโมหะ ให้เป็นวิชชา (ปัญญา) โดยการศึกษาธรรม (**ปริยัติธรรม**) เสริมสร้างปัญญา ด้วยการฟังและอ่านให้มาก เรียก **สุตมยปัญญา** แล้วนำไปคิดนึกตรึกตรองทบทวนดู เรียก **จินตามยปัญญา** เมื่อเกิดปัญญาทั้ง ๒ นี้ แล้ว การ**ปฏิบัติธรรม** จะเกิดขึ้นเองเป็นอัตโนมัติ เป็นเหตุปัจจัยให้ความทุกข์ใจเริ่มลดลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติธรรม คือนำปัญญาที่ได้ศึกษาจนรู้มาปฏิบัติให้เกิด **ภาวนามยปัญญา** อยู่เสมอ ผลที่ปรากฏขึ้น คือ จิตใจสงบ, เย็น นี้ เป็น **ปฏิเวธธรรม.**

ปฏิจจสมุปบาทธรรม

คือ ธรรมทั้งสิ้นนี้เป็นเหตุเป็นปัจจัยอาศัยกันแล้ว **ทุกข์** เกิดขึ้น เมื่อมี **อวิชชา** (โมหะ) ประกอบด้วย **สังขาร** (ความคิดนึกปรุงแต่งทางจิตใจ) ประกอบด้วย **วิญญาณ** (ความสามารถรู้ได้เพราะมีชีวิต) ประกอบด้วย **นามรูป** (ขันธ์ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ประกอบด้วย **สฬายตนะ** (อายตนะภายใน ๖ + อายตนะภายนอก ๖) ประกอบด้วย **ผัสสะ** (การกระทบกันของอายตนะภายใน ภายนอก เป็นคู่ ๆ กันไป เช่น หูกระทบเสียง เป็นต้น) ประกอบด้วย **เวทนา** (ความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ลิ้นแตะน้ำตาลก็รู้สึกหวานเป็นต้น) ประกอบด้วย **ตัณหา** (ความอยากมี ๓ แบบ) ประกอบด้วย **อุปาทาน**

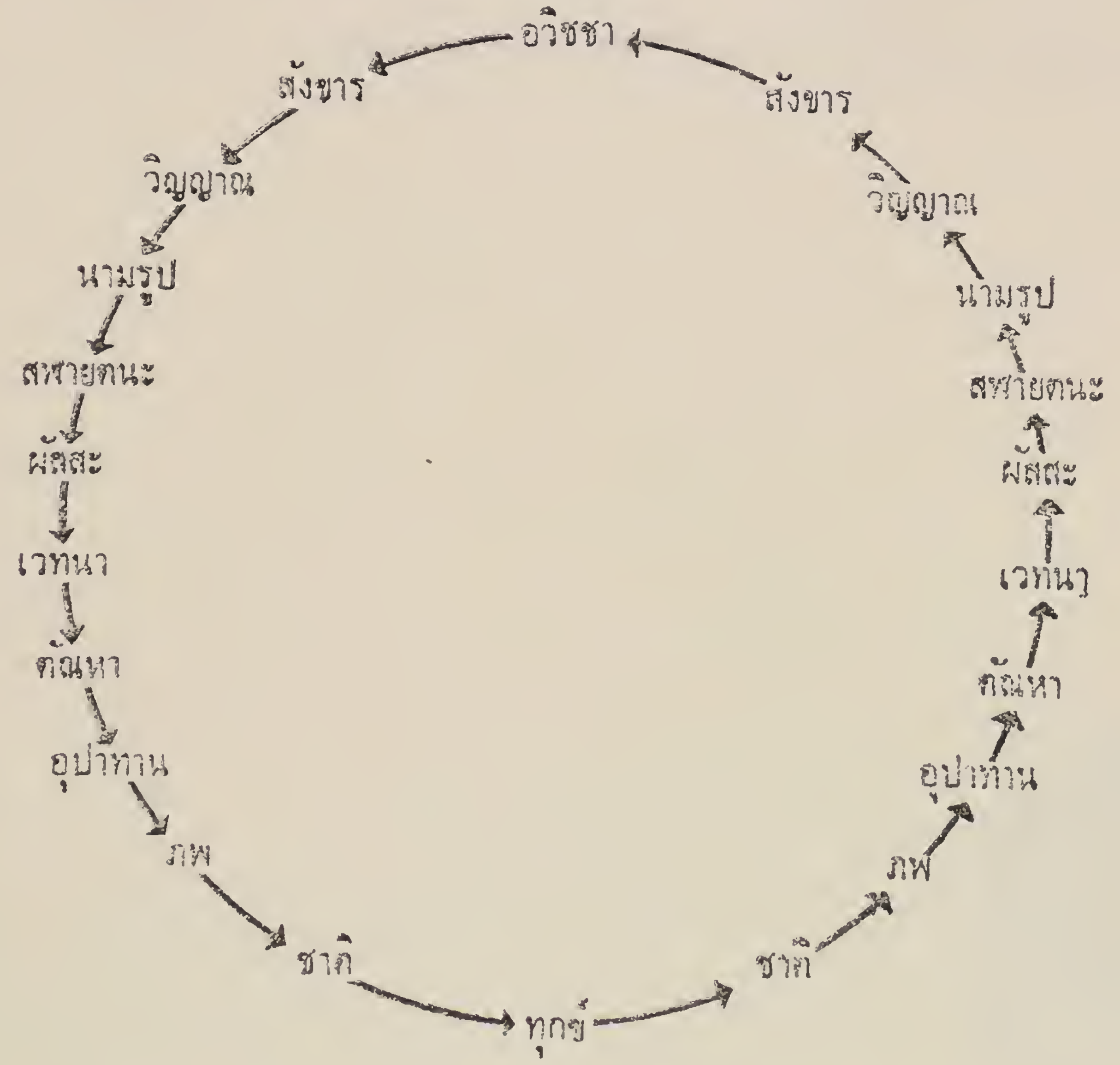

จุด สำคัญตรง ผัสสะ ขณะที่ตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส ผิวกายกระทบสัมผัส ใจกระทบอารมณ์ ถ้ามีอวิชชาหรือโมหะทุกข์จะเกิดอีก เป็นวงจรปฏิจจสมุปบาทธรรมซ้อนขึ้นมาอีก

(ความยึดมั่นถือมั่นในตน, ในสิ่งที่แวดล้อมตนอยู่ในความเห็น ในการปฏิบัติต่าง ๆ) ประกอบด้วย **ภพ** (ภาวะที่เราเป็นนั่นเป็นนี่) ประกอบด้วย **ชาติ** (ความรู้สึกว่า "เรา" เกิดมาเป็นตัวเรา อยู่ในภพต่าง ๆ เช่นอยู่กับลูกก็เกิดเป็นแม่ อยู่กับนักเรียนก็เกิดเป็นครู) เมื่อ "เรา" เกิดขึ้น ทุกข์ย่อมตามมาเป็นความรู้สึกหนักอึ้งอยู่ในจิตใจ

แต่การมีวิชชาหรือปัญญา แทนอวิชชา การคิดนึกปรุงแต่ง (สังขาร) ไม่อาจเกิดเป็นวิสังขารไป ความทุกข์ใจ ก็เกิดขึ้นไม่ได้

ทุกครั้งที่มี ผัสสะ ย่อม เกิดเวทนาเสมอ ต้องมีสติปัญญาเกิดขึ้นโดยเร็ว กล่าวคือ นำเวทนานั้นมาเป็นตัวเตือนสติ เรียก เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน แปลว่า ตามดูเวทนาด้วยสติและปัญญา ถ้าเป็นสุขเวทนาก็อย่าหลงใหล เพลิดเพลินจนลืมตัว ถ้าเป็นทุกขเวทนาก็อย่าคับแค้น น้อยใจ เสียใจ โกรธ ฯ หากจิตพัฒนาสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนวางเฉยในเวทนาได้โดยสิ้นเชิงตัณหาไม่มีทางเกิดขึ้นได้ ทุกข์ก็ดับ คือนิพพาน

ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร
๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

Hear me! strangers, who pass me by.

What you are now, so once was I

What I am now, you soon will be,

Be prepared to follow me!

ท่านผู้ผ่านร่างข้า จงพั่ง
ครั้งหนึ่งข้าเบ็นดั่ง ท่านนี้
ไม่นานร่างท่านพัง ดั่งร่าง เรานา
เตรียมเถิดเตรียมตัวลี้ ติดต้อยตามมา.

มพ์ที่โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ นาวาอากาศเอก ทองวิเชียร น้อมศิริ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา โทร. ๕๒๓๖๑๕๑ ต่อ ๔๗๗๘